

Apró közlemény / Short communication

***Asplenium ceterach* s.str. és *Polystichum aculeatum*
az egri vár másolatának romjain, a Pilisben**

CSIKY János*, ifj. CSIKY János, KORNOKOVICS Máté, TELEK András & TELEK Júlia

Pécsi Tudományegyetem, TTK, Biológiai Intézet, Ökológia Tanszék, H-7624 Pécs, Ifjúság u. 6.; *moon@ttk.pte.hu

***Asplenium ceterach* s.str. and *Polystichum aculeatum* on the ruins of the copy of Eger
Castle, in the Pilis Mts**

Abstract – In the company of a single individual of *Asplenium trichomanes* L., several individuals of *Asplenium ruta-muraria* (L.) Hoffm. and a single individual of *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott, 15 individuals of *Asplenium ceterach* L. (s.str.), and a single individual of *Polystichum aculeatum* (L.) Roth were found on a NW facing mortared sandstone wall of the copy of Eger Castle in the Pilis Mts. *Asplenium ceterach* s.str. is new to the flora of the Pilis Mts. The source population of this stand is probably located in the Buda Mts (Remete gorge) and this fern may have appeared on this wall 5–10 years ago at the latest.

Keywords: man-made rock wall, pteridophytes, sandstone, threatened plant species, Transdanubian Mts

Összefoglalás – 2020. decemberében a Pilis hegységhez tartozó egri vár másolatának egyik ÉNy-i kitettséggű, habarccsal kötött homokkő falán öt páfrányfaj kicsiny populációjára bukkantunk. 15 tő *Asplenium ceterach* L. (s.str.), 1 tő *Polystichum aculeatum* (L.) Roth mellett 1 tő *Asplenium trichomanes* L., számos *Asplenium ruta-muraria* (L.) Hoffm. és egyetlen tő *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott is előkerült. Az *Asplenium ceterach* s.str., a Pilis hegységre új faj, feltehetően a közeli, budai-hegységi (Remeteszurdok) állománynak legkésőbb 5–10 évvel ezelőtt megtelepedett származékáról lehet szó.

Kulcsszavak: Dunántúli-középhegység, homokkő, mesterséges kőfal, páfrányok, veszélyeztetett növényfaj

2020. decemberében a Pilisborosjenő határában lévő egri vár másolatának egyik különálló falmaradványán [8379.4], ÉNy-i kitettségben, sűrű *Pruno spinosae-Crataegetum* Soó (1927) 1931 állomány árnyalásában (BORHIDI 2003), mintegy 15 tő különböző fejlettségi stádiumban lévő *Asplenium ceterach* L. (s.str.)-ra és egyetlen 10–20 cm-es, hat áttelelő levelű *Polystichum aculeatum* (L.) Roth tőre bukkantunk. A kifejlett leveleken található spórák alapján a pikkelypáfrány faji szinten is meghatározható volt (VIDA 1963, Soó 1964, KIRÁLY 2009). Az embermagasságú, néhány m²-nyi, homokkőből épült falon ezen kívül egy tő *Asplenium trichomanes* L., számos *Asplenium ruta-muraria* (L.) Hoffm. és egyetlen tő *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott is előkerült. Mindegyik faj a kötőanyagként használt habarccson fejlődött. A spórás *A. ruta-muraria* jellegű tövek egy része BROWNSEY (1976) alapján, morfológiai alapon (levél tagoltsága, levélszárnyak alakja, pelyvaszörök, indúziium, szóruszok és spórák) a megtévesztésig hasonlít a diploid *A. ruta-muraria* subsp. *dolomiticum* Lovis et Reichstein-hez. A biztos határozáshoz azonban a növények begyűjtésére, ill. citológiai vizsgálatokra lenne szükség.

Említésre érdemes még, hogy a magyarországi vörös listán (KIRÁLY 2007) sebezhetőként (VU) értékelt *Asplenium ceterach* s.str.-nak a Pilisben egyáltalán nem, csak az *A. javorkeanum* Vida-nak ismert egy bizonytalan adata (Soó 1964), amit azóta sem erősítettek meg (vö. FARKAS 1999, BARTHA *et al.* 2015). Bár a nyugati pikkelypáfrány Magyarországon is kifejezetten ritka, megjelenése mégsem meglepő, hiszen egy kicsiny állománya a DNy-i irányban, légvonalban 7-7,5 km-re eső Remete-szurdokban, a Budai-hegységben is megtalálható. Igen valószínű, hogy a spórák innen érkeztek. A legnagyobb méretű egyedek és a sok fiatal példány alapján a faj legkésőbb 5–10 évvel ezelőtt telepedhetett meg. SOMLYAY & CSÁBI (2019) alapján a karéjos vesepáfrány a térségben szintén ritkának tekinthető. Mesterséges felszíneken (pl. kőfalakon) megjelenése ugyanakkor a térségben (TAMÁS *et al.* 2017) és másutt sem unikális (CSIKY *et al.* 2009). A „várfalakat” az 1960-as évek második felében filmkészítés céljából emelték, majd az épületegyüttes sokáig csak romjaiban hevert, míg 2008-ban az Egri csillagok című film forgatásának 40. évfordulóján a romok környékét a Pilisborosjenői Önkormányzat rendbe hozatta. Jelenleg is sűrűn látogatott nevezetesség.

Irodalom

- BARTHA D., KIRÁLY G., SCHMIDT D., TIBORCZ V., BARINA Z., CSIKY J., JAKAB G., LESKU B., SCHMOTZER A., VIDÉKI R., VOJTKÓ A. & ZÓLYOMI SZ. (szerk.) (2015): *Magyarország edényes növényfajainak elterjedési atlasza*. – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 330 pp.
- BORHIDI A. (2003): *Magyarország növényvilágai*. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 610 pp.
- BROWNSEY P. J. (1976): The origins of *Asplenium creticum* and *A. haussknechtii*. – *New Phytologist* 76: 523–542.
- CSIKY J., KOVÁCS D., LENGYEL A., PÓTÓNÉ O. E., SZABÓ ZS. & WIRTH T. (2009): *Thelypteris palustris* Schott és más védett páfrányok előfordulása épületeken, kőfalakon. – *Flora Pannonica* 7: 57–60.
- FARKAS S. (szerk.) (1999): *Magyarország védett növényei*. – Mezőgazda Kiadó, 416 pp.
- KIRÁLY G. (szerk.) (2007): *Vörös Lista. A magyarországi edényes flóra veszélyeztetett fajai*. – Szerzői kiadás, Sopron, 73 pp.
- KIRÁLY G. (szerk.) (2009): *Új magyar fűvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei. Határozókulcsok*. – Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, 616 pp.
- SOMLYAY L. & CSÁBI M. (2019): Adatok Budapest környéke flórájának ismeretéhez III. – *Kitaibelia* 24(2): 227–237.
- SOÓ R. (1964): *A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve I.* – Akadémiai Kiadó, Budapest, 589 pp.
- TAMÁS J., CSONTOS P. & VIDA G. (2017): Contributions to the fern flora of Hungary with special attention to built walls. – *Botanikai Közlemények* 104(2): 235–250.
- VIDA G. (1963): A new *Asplenium* (Sectio *Ceterach*) species and the problem of the origin of *Phyllitis hybrida* (Milde) C. Christ. – *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* 9: 192–215.

Beérkezett / received: 2021. 01. 15. • Elfogadva / accepted: 2021. 01. 25.